

УДК 378.091:61

DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2026.3.16631>

Володимир Супрун

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5290-3493>

Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ МЕДИЧНИХ ЗВО

Volodymyr Suprun

National Pirogov Memorial Medical University

PECULIARITIES OF ORGANIZING EDUCATIONAL WORK DURING THE PROFESSIONAL TRAINING OF HIGHER EDUCATION APPLICANTS IN MEDICAL HEIS

Анотація. Стаття присвячена комплексному дослідженню особливостей організації виховної роботи в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у медичних закладах вищої освіти. Обґрунтовано, що сучасна парадигма медичної освіти вимагає підготовки не лише висококваліфікованого, конкурентоспроможного на українському та європейському ринках праці випускника, а й формування світоглядно зрілої, високоморальної і духовної особистості. Автором проаналізовано специфіку становлення професійної ідентичності здобувачів, яка базується на здатності розуміти, співпереживати, допомагати й діяти на засадах гуманізму.

Особливу увагу приділено інтеграції виховних засобів безпосередньо в освітній процес та практичну підготовку студентів. Розглянуто ключові аспекти національної, громадянської, світоглядної, емпатійної парадигми й морально-етичні орієнтири, які є базою для прийняття майбутніх клінічних рішень. Зосереджено увагу на інтеграції навчальної роботи через використання інноваційних симуляційних занять та виховного потенціалу інституту кураторства як ключових чинників професійного становлення майбутніх медиків.

У статті визначено, що для ефективної реалізації виховного потенціалу медичний ЗВО має імплементувати різноманітні форми (тренінги, розмовні клуби, гуртки, дискусійні панелі тощо), методи, прийоми і принципи виховної роботи з молоддю, забезпечити активну участь майбутніх медичних працівників у волонтерській, благодійній та просвітницькій діяльності. Узагальнено, що синергія академічного навчання та цілеспрямованого виховного впливу оптимізувати процес адаптації освіти до вимог сучасної системи охорони здоров'я та викликів професійного середовища, дозволяючи підготувати фахівця, конкурентоспроможного на українському та європейському ринках праці.

Ключові слова: виховна робота; медичні ЗВО; професійна підготовка; емпатія; гуманізм.

Abstract. The article is devoted to a comprehensive study of the features of organizing educational and mentoring work in the process of professional training of future specialists in higher medical education institutions. It is substantiated that the modern paradigm of medical education requires the training of not only a highly qualified graduate who is competitive on the Ukrainian and European labor markets, but also the formation of an ideologically mature, highly moral, and spiritual personality. The author analyzes the specifics of the formation of professional identity of applicants, which is based on the ability to understand, empathize, help, and act on the principles of humanism.

Special attention is paid to the integration of educational tools directly into the educational process and practical training of students. The key aspects of the national, civic, ideological, and empathetic paradigm are considered alongside moral and ethical benchmarks that serve as the foundation for future clinical decision-making. Particular emphasis is placed on the integration of academic work through the use of innovative simulation classes and the educational potential of the mentorship system as key factors in the professional development of future medical professionals.

The article determines that for the effective implementation of educational potential, a higher medical education institution must implement various forms (trainings, speaking clubs, interest groups, panel discussions, etc.), methods, techniques, and principles of educational work with youth, as well as ensure the active participation of future healthcare workers in volunteer, charitable, and educational activities. It is summarized that the synergy of academic learning and purposeful educational influence will optimize the process of adapting education to the requirements of the modern healthcare system and the challenges of the professional environment, allowing the training of a specialist who is competitive on the Ukrainian and European labor markets.

Keywords: educational work; higher medical education institutions; professional training; empathy; humanism.

Вступ. Проблема підготовки висококваліфікованого фахівця з вищою освітою сьогодні набуває особливого значення, стаючи критично важливим питанням національного виживання і репрезентативності українства на європейському та світовому ринку праці. «Від того, яких фахівців готує навчальний заклад, сьогодні залежить потенціал нації» (Lerexha et al., 2015, p. 6), адже соціально-економічне й культурно-інноваційне зростання країни зумовлюється якістю вищої освіти, що детермінує розвиток людського капіталу. Особливо це стосується навчання спеціалістів галузі охорони здоров'я та соціального забезпечення, від підготовки яких залежить не тільки суспільний добробут нації, але й фізичне і ментальне здоров'я кожного її суб'єкта. Інтелектуальні, ресурсні, соціальні інвестиції в якісне навчання майбутніх медиків є запорукою здорового майбуття суспільства навіть у часи криз та викликів.

Проте підготовка здобувачів медичних спеціальностей не повинна зводитись винятково до формування професійних компетентностей. Поряд із високим професіоналізмом майбутнього фахівця-медика сучасні турбулентні реалії вимагають від особистості лікаря широти світогляду, активної громадянської позиції, культури поведінки та гуманістичних переконань. «Тому сьогодні головним завданням вищих навчальних закладів медичного профілю є не тільки надання майбутнім спеціалістам системи знань, умінь і навичок, які гарантують їм ефективне і якісне виконання своїх професійних обов'язків, а й забезпечення культурного, морального і духовного розвитку особистості кожного студента, виховання молоді у дусі найкращих виховних традицій» (Mazepa, p. 139).

Над проблемою виховного потенціалу змісту навчального процесу працювало чимало науковців: варто згадати праці В.Д.Базилевича, І.Д.Беха, М.І.Поночовного, Х.П.Мазепи, О.М.Куцевол, В.С.Петровича, І.В.Соколової, М.С.Швед та ін. Спороадично в науково-педагогічному дискурсі представлено напрацювання вчених щодо виховання й розвитку особистості саме медичного працівника, як-от Х.П.Мазепи, С.О.Шерстюка, С.А.Наконечної, М.О.Іваненко, Т.В.Єрошкіної та ін., проте їх кількість настільки незначна, що доводиться констатувати потребу в комплексному осмисленні проблеми організації виховних заходів у медичному закладі вищої освіти.

Мета дослідження – систематизувати комплекс виховних заходів, організовуваних професорсько-викладацьким складом у межах підготовки здобувачів медичних закладів вищої освіти.

Теоретична частина. Специфіка професії медичного працівника полягає не лише в якісному наданні професійних послуг, але й у місійному служінні суспільству з пріоритетом

критично важливих для фаху моральних якостей. Виклики війни загострили потребу в медичній гуманності й дотриманні професійної етики, що потребує трансформації в підходах підготовки нового покоління медичних працівників. Звідси постає нагальна необхідність в організації освітнього процесу студентів таким чином, щоб навчальний матеріал виховував особистість лікаря через систему його змістового наповнення, а персоналія викладача була тим ментором, який слугує прикладом для наслідування. «Основне завдання викладачів-наставників: навчити студентів любити життя, нести свою любов до хворого й допомагати йому в скрутну годину» (Sherstiuk et al., 2023, p. 400–401).

Саме від фахової підготовки і рівня педагогічної майстерності викладача залежатиме успішність трансформації навчального матеріалу в життєві цінності й моральні імперативи студентської молоді. Йдеться не лише про вміння подати та адаптувати до рівня сприйняття аудиторії академічні теоретичні знання і практичні навички, а й створення мотиваційного поля для бажання здобувачів отримувати нову навчальну та наукову інформацію, вправність управляти колективом і моделювання мікроклімату взаємодопомоги й підтримки. І тут треба працювати не лише в площині компетенцій самого викладача, але й пошуку ним валідних форм, методів, прийомів і технологій навчання.

Показовим у цьому плані є досвід професорсько-викладацького складу Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова, який полягає в пошуку нових шляхів і віднаходження вдалих рішень у синергії навчального та виховного матеріалу під час освітнього процесу. Так, у навчальний план спеціальності І2 «Медицина» введено інноваційний у дидактичному плані освітній компонент «Симуляційна медицина». В основу дисципліни покладено функціонування інституту тьюторства, коли студенти старших курсів стають менторами й коучами для менших у здобутті академічних знань.

У межах навчальної дисципліни тьютори діляться вже набутим досвідом і знаннями, допомагають у проведенні тренінгів, організації медичних маніпуляцій тощо. Крім відпрацювань власне практичних навичок у межах засвоєння тієї чи іншої навчальної теми дисципліни, тьютори допомагають у створенні симуляційних ситуацій взаємодії студента як майбутнього лікаря і потенційного пацієнта, його родича чи близької людини, колеги, ролі яких виконують власне самі тьютори. Викладач створює певну навчальну ситуацію, а студент у взаємодії з тьютором переходить до активної форми моделювання професійної діяльності лікаря. Таким чином, студент занурюється одночасно не лише

в навчальну, але й лікувально-діагностичну діяльність, коли, наприклад, тьютор у ролі пацієнта скаржиться на ті чи інші симптоми, детально прописані напередодні викладачем і запропоновані для програвання тьюторові, а студентові потрібно вислухати скарги, зібрати анамнез, направити на аналізи чи діагностичні дослідження, порадити методи лікування тощо.

Разом з вивченням реальної клінічної практики студент змушений правильно реагувати на складні, а то й драматичні виклики емоційних реакцій пацієнта, його родичів чи знайомих, до слова, також закладених у проєктний кейс. Тут затребуваними стають уміння правильної культури комунікації з реципієнтом, толерувати його проблеми, емпатійно ставитися до складних життєвих ситуацій, пов'язаних зі здоров'ям, а часом із життям пацієнта. Така форма роботи з майбутніми медиками, яку умовно можна назвати «біля ліжка хворого», не лише розвиває клінічне мислення в рамках освітнього компонента, але й, що важливо, виховує цілий комплекс морально-етичних характеристик: співпереживання до чужого болю чи страху хвороби; вміння контролювати власні емоції; командної взаємодії у допомозі пацієнтові; толерантного й виваженого спілкування з пацієнтом та його близькими; поваги до людської гідності; збереження лікарської таємниці; чуйності до пацієнтів різного соціального статусу, віку й статі.

Ще одним етапом роботи над начальним кейсом проживання досвіду лікаря є подальший дебрифінг ситуації, коли вже під керівництвом викладача аналізується робота як студента, так і тьютора в аспекті професійної відповідності та етичної поведінки. Викладач розглядає фахові знання, уміння й навички здобувача, рівень внутрішньо-моральної відповідальності за кожне ухвалене рішення, кожне слово та призначення, коли ціною помилки може стати реальне людське життя, особливо в екстремальних умовах. Водночас під «аналітичний скальпель» викладача потрапляє робота тьютора на занятті. Йдеться не лише про синхронізацію дій з викладачем у постановці навчальних цілей, але й про мотивацію розвитку в студентів професійної чуйності та співчуття через практичні кейси, цінності поваги до пацієнтів, колег, суспільного оточення, емпатії до болю й уміння заспокоїти, налаштувати на боротьбу з хворобою, дати надію або підтримати в складні хвилини, що виявлятиме особистісну зрілість та професіоналізм самого наставника, якість його роботи.

Важливим інструментом у морально-етичному плеканні майбутнього лікаря є інститут кураторства, який активно практикується медичними закладами вищої освіти. При чому, якщо на перших курсах куратор – помічник в адаптації

вчорашнього школяра в систему вищої освіти, специфіки галузі охорони здоров'я й не лише шляхом безпосереднього спілкування, а й швидкої комунікації в месенджерах та супроводі студентів під час сесій та різноманітних форм контролю, то на старших курсах куратор стає науковим ментором і досвідченим колегою на тій чи іншій клінічній базі під час переходу студентів з теоретичних кафедр до роботи в реальних лікарняних палатах. Не варто забувати, що саме куратор зазвичай формує перше розуміння специфіки деонтологічного кодексу медичного працівника.

Оскільки медична освіта повсякчас пов'язана зі стресовими ситуаціями професійного характеру, то саме куратор стає тим незаперечним авторитетом, який власним прикладом атестує психологічну стійкість у боротьбі зі страхом чужої смерті чи синдромом емоційного вигорання. Він власним прикладом повинен показати, що ставлення до пацієнта має бути рівноправним, чуйним, доброзичливим, але не фамільярним чи недбалим, адже ціна професіоналізму медичного працівника – це людське здоров'я і життя. Ефективне кураторство в медицині детермінується лише тоді, коли особистісні якості викладача збігаються з гуманістичними цінностями лікарської філософії й самої медицини.

Разом з тим, педагогічна система роботи з майбутніми медичними працівниками крім розвитку професійно зорієнтованих характеристик фахівця повинна включати комплекс заходів, спрямованих на формування гуманістичних ціннісно-особистісних якостей, де пріоритет отримують соціальна, національна, громадянська позиції. Адже сучасний медик має бути не просто висококваліфікованим спеціалістом, а передусім гуманною особистістю, здатною до розуміння етичних імперативів суспільства, солідарності зі своїм народом. Реалізація цього завдання потребує інтеграції в навчальний процес різноманітних гуртків, тренінгів, волонтерських проєктів та дискусійних платформ, які сприяють глибокому усвідомленню студентами своєї суспільної місії, стимулюють виявлення активної особистісної позиції та закладають міцний фундамент для їхнього аксіологічно-смыслового зростання.

Прикладом синхронізації навчального і виховного процесу в напрямку аксіологічного розвитку, патріотичного виховання та формування гуманітарних цінностей є робота кафедри філології Вінницького національного університету ім. М. І. Пирогова. Професорсько-викладацький склад залучає організаційно-виховні формати, що дозволяють досягти виховних гуманістичних цінностей, виплекати світоглядно-широку особистість з багатим національно-ментальним внутрішнім світом. Мова й література у вивченні студентами подається не лише як засіб передачі

медичної інформації, а і як інструмент мислення, національної ідентичності, української тожсамості. Як слушно зауважують О. Бартків та Є. Дурманенко, «домінантою всієї виховної роботи у вищому навчальному закладі є її національний характер як основа самовизначення українського народу й особистості українця» (Bartkiv & Durmanenko, 2013, p. 85).

Студіювання кращих зразків художньої літератури та об'єктів мистецтва дозволяє навчити майбутнього лікаря самовдосконалюватися, повсякчас збагачуючи свій словниковий запас, еволюціонувати емоційно й інтелектуально. Крім того, мистецьке слово дає можливість бачити в пацієнті особистість, урешті відчувати біль іншого як свій власний. З цією метою на кафедрі функціонує розмовний клуб «Територія слова», проводяться студентський науковий гурток, круглі столи та дискусійні панелі до Дня рідної мови, Всесвітнього дня поезії, Дня слов'янської писемності і культури тощо.

Серед основних завдань, які ставляться перед системою інтерактивних форм організації виховної діяльності, спрямованих на реалізацію культурно-просвітницьких цілей, можна виділити такі:

1) плекання рідномовної особистості, яка з трепетом ставиться до своєї мови, але відкритої до світу через вивчення інших мов і літератур, спроможної жити й працювати в полілінгвальному середовищі;

2) нівелювання кризи духовності, формування широкої світоглядної культури особистості, здатної цінувати прекрасне, розширення кругозору шляхом пізнання кращих зразків художнього мистецтва;

3) розвиток емоційного інтелекту, коли особистість спроможна зрозуміти проблеми оточуючих, дійти до культурно-ідеологічного консенсусу;

4) актуалізація історичної та соціокультурної пам'яті про драматичні періоди минулого й нездоланність української нації, громадянського обов'язку перед Батьківщиною;

5) створення виховного соціопростору для здобувачів освіти, де буде місце для творчої самореалізації, культурно-інтелектуального самовдосконалення, психологічного розвантаження.

Особливого значення нині набуває залучення студентів-медиків до благодійної, волонтерської діяльності та допомоги вразливим верствам населення, що дозволяє трансформувати теоретичні знання про гуманізм у реальний практичний досвід. Основними видами такої роботи є активна участь студентства у популяризації та безпосереднє долучення до програм донорської здачі крові, тим паче зважаючи на воєнні реалії часу. Це дає можливість виформувати в здобувачів

почуття відповідальності за долю окремої людини та суспільства загалом, позицію небайдужого та активного громадянина. Не варто забувати про необхідність налагодження роботи студентів щодо професійної безоплатної допомоги в госпіталях, пансіонатах для людей з інвалідністю і похилого віку, хоспісах, роботи з вимушеними переселенцями, що втратили домівку й потребують фізичної та психологічної реабілітації.

Окрім того, саме студенти медичних спеціальностей можуть на фаховому рівні вести просвітницьку діяльність серед населення щодо профілактики небезпечних хвороб (туберкульоз, гепатит, діабет та ін.) і ведення здорового способу життя, організації благодійних акцій зі скринінгу зору, тиску, температури тіла тощо. У контексті таких заходів затребуваними є освітні івенти здобувачів з навчання населення першій домедичній допомозі в разі нагальної потреби, уміння користуватися вмістом тактичних аптечок.

Не меншій значущості слугує проведення здобувачами вищої освіти під патронатом викладацького складу ЗВО гостьових лекцій, тренінгів, майстер-класів для школярів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, колегіумів, училищ та коледжів. Темарій таких просвітницьких інтенсивів повинен охоплювати питання шкідливих звичок, важливості спорту, фізичної активності, здорового харчування, збереження ментального здоров'я, безпечних викликів тощо. Цінно, що таку потрібну інформацію доносять до молоді фактично їх однолітки, що на психологічному рівні інтенсифікує відчуття довіри до почутого, спрощує його сприйняття й розуміння. Головна мета такої роботи, з одного боку – турбота про підростаюче покоління, його добробут, а з іншого – можливість студентів-медиків відчувати себе частиною суспільства, свою місію і вклад у розвиток своєї країни, її людського капіталу.

Комплекс перерахованих заходів не просто урізноманітнює студентське життя з його першочерговими навчально-науковими завданнями, а й детермінує практику служіння народу, суспільної активності та гуманістичних покликань.

Висновки. Таким чином, виховна робота є невід'ємною частиною сучасної освітньої медичної практики профільного ЗВО. Університет повинен імплементувати систему виховної роботи, впроваджуючи комплекс інноваційних форм та методів, включаючи тренінги, майстер-класи, симуляційні заняття, волонтерську й просвітницьку діяльність тощо із активним залученням здобувачів вищої освіти задля формування майбутнього лікаря-гуманіста, сповненого національної самосвідомості і громадянської відповідальності. Позаяк основна мета медичного університету – це не лише висококваліфікований випускник, але й високоморальна, духовна,

світоглядно зріла особистість, конкурентоспроможна на українському та європейському ринках праці не лише через набуті під час навчання фахові компетентності, але й завдяки здатності розуміти, співпереживати, ефективно комунікувати й, щонайважливіше, нести моральну відповідальність за свої професійні рішення.

Інформація про фінансування. Автор запевняє про відсутність фінансування для проведення цього дослідження та написання презентованої статті.

Інформація щодо конфлікту інтересів. Автор запевняє про відсутність будь-яких реальних або потенційних конфліктів інтересів.

Внесок автора. Володимир Супрун – особистий автор концепції, структури дослідження,

її оформлення у вигляді текстового рукопису, його стилістичного редагування. Автор цілком ознайомлений з остаточною версією рукопису та надає згоду на її публікування.

Інформація про використання штучного інтелекту. Автор цього рукопису свідомо засвідчує, що у процесі проведення дослідження та підготовки цього рукопису не використовували жодних інструментів або сервісів генеративного штучного інтелекту для виконання будь-яких завдань, перелічених у Таксономії делегування завдань генеративному штучному інтелекту “GAIDeT” (Generative Artificial Intelligence Delegation Taxonomy, 2025 р.). Усі етапи роботи – від концептуалізації до фінального редагування – виконані без залучення генеративного штучного інтелекту, винятково автором.

References

1. Bartkiv, O., & Durmanenko, Ye. (2013). Sutnist ta osnovni pryntsyipy orhanizatsii vykhovnoi roboty u vyshchomu navchalnomu zakladi [The essence and basic principles of organizing educational work in a higher educational institution]. *Naukovyi visnyk Shkhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Rozdil III. Teoriia vykhovannia – Scientific Bulletin of the Lesya Ukrainka Eastern European National University. Section III. Theory of Education*, (8), 82–88 [in Ukrainian].
2. Hnatyshyn, S. I. (2025). Formuvannia emotsiinoho intelektu ta empatii u zdobuvachiv vyshchoi medychnoi osvity [Development of emotional intelligence and empathy among students of higher medical education]. *Medychna osvita – Medical Education*, 4, 24–28. DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2025.4.15831> [in Ukrainian].
3. Lepekha, I. O., Khomenko, M. P., & Nevmerzhytskyi, O. V. (Comps.). (2015). *Vykhovna robota u vyshchyykh navchalnykh zakladakh: z dosvidu vykladachiv ahrarnykh vyshchyykh navchalnykh zakladiv* [Educational work in higher educational institutions: from the experience of teachers of agricultural higher educational institutions]. Kyiv: “Ahroosvita” [in Ukrainian].
4. Levko, O. (2023). Psychological features of the professional development of future doctors. *Psychology: reality and prospects*, 20, 108–115 [in Ukrainian].
5. Mazepa, Kh. (2014). Suchasni pidkhody do orhanizatsii vyhovnoho protsesu v medychnomu koledzhi [Modern approaches to the systemic organization of education process in medical college]. Retrieved from: https://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/periodic/pedos3t/tom3/16_mazepa.pdf [in Ukrainian].
6. Melnyk, A. (2023). Training empathy and nonviolent communication among future doctors. *Ohliad medychnoi sotsiologii – Medical Sociology Review*, 5 (2), 27–36. DOI: <https://doi.org/10.31012/msr.2023.52> [in Ukrainian].
7. Sherstiuk, S. O., Nakonechna, S. A., & Ivanenko, M. O. (2023). Vykhovna robota v ramkakh navchalnoho protsesu zi studentamy medychnykh spetsialnostei [Educational work within the educational process with students of medical specialties]. *Naukova zbirka “InterConf”, (148): Hlobalni ta rehionalni aspekty staloho rozvytku – Scientific Collection “InterConf”, (148): Global and Regional Aspects of Sustainable Development*, 397–401. Retrieved from: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/issue/view/26-28.03.2023/158> [in Ukrainian].
8. Shpak, M. (2020). Conflict mediation in student groups: The role of academic curators. *Ukrainnyi zhurnal z vyrishennia konfliktiv – Ukrainian Journal of Conflict Resolution*, 6 (1), 15–22. DOI: <https://doi.org/10.1111/ujcr.2020.61> [in Ukrainian].
9. Titova, A. (2017). Formation of professional competence of future family doctors. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti – Origins of pedagogical skill*, 19, 86–89 [in Ukrainian].
10. Yeroshkina, T. (2019). Osnovni napriamky vykhovnoi roboty zi studentamy vyshchyykh navchalnykh zakladiv u suchasnyi period [The main directions of educational work with students of higher educational institutions in the modern period]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues in the Humanities*, 24 (1), 149–153. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/24.176774> [in Ukrainian].

Електронна адреса відповідального за подання статті: vms@vnmu.edu.ua

Дата першого надходження статті до видання: 05.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 12.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 02.10.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)